

Received: 5 March 2020

Revised: 16 April 2020

Accepted: 7 May 2020

ละครสร้างสรรค์สู่การพัฒนาเด็ก

CREATIVE DRAMA FOR THE DEVELOPMENT OF PRIMARY-SCHOOL STUDENTS

โกมล ศรีทองสุข¹
Komon Sritongsuk¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอละครสร้างสรรค์ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการการเรียนรู้ มีการใช้ทั้งความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความคิด และประสบการณ์ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ได้ใช้ทักษะการแก้ปัญหาที่มีอยู่ของตนเองและได้จัดการความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นด้วยตนเอง เด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ในวัยของการเรียนรู้อย่างแท้จริงและเป็นวัยที่กำลังเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ความสามารถของตนเองไปพร้อมกับผู้อื่น ซึ่งประสบการณ์ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมละครสร้างสรรค์ ทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง มีความกล้าแสดงออก มีพัฒนาการด้านความคิดและจินตนาการ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผลซึ่งเกิดจากการที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยประโยชน์ทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของละครสร้างสรรค์ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของวัยเด็ก ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของการเจริญเติบโตเพราะสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ทักษะ ความคิดและประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: ละครสร้างสรรค์; เด็กปฐมวัย; การพัฒนา

¹ นักวิชาการอิสระด้านศิลปะการแสดง, email: sritongsuk.k@gmail.com

¹ Independent Scholar in Performing Arts, email: sritongsuk.k@gmail.com

Abstract

The article aims to propose the creative drama as the learning processes that encourage the use of knowledge, skills, intelligence, ideas, and experiences. Learners will gain knowledge about emotional intelligence, problem solving skills and human relations. Primary-school students are in the period of curiosity and exploration and enjoy sharing learning experiences with others. The creative drama enhances student's confidence, self-awareness, and imaginary development as well as the ability to be an active listener and logical thinker. These outcomes are the results of students' real practices when joining in creative drama. Based on the aforementioned advantages, the researcher has recognized the importance of creative drama as an effective teaching and learning method for early childhood development because creative drama can enhance children's learning processes in all dimensions including physical and mental development, intelligence, logical thinking, and self-study.

Keywords: Creative drama; Primary-school students; Development

1. บทนำ

การเติบโตและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากเด็กไม่ได้รับการเรียนรู้และพัฒนาในช่วงวัยนี้อย่างเต็มที่ จะส่งผลให้การพัฒนาในระยะต่อไปอาจช้าเกินกว่าที่จะแก้ไขความบกพร่องได้ทัน ดังนั้นเด็กจึงต้องการการเลี้ยงดูที่สร้างเสริมพร้อมกับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สังคม ปัญญาและคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน ได้รับประสบการณ์ชีวิตที่ดี และยังต้องการที่จะเรียนรู้ตนเอง บุคคลรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว แต่มีเงื่อนไขที่ว่า เด็กยังมีข้อจำกัดในเรื่องการสื่อสาร การหยิบจับ และการรับรู้ของสมองซึ่งยังอยู่ในระหว่างการพัฒนา ดังนั้นหากจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กจึงจะทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีต้องส่งผลถึงพัฒนาการของเด็กแบบองค์รวม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาปัญญาของเด็กให้่องงามไปพร้อมกัน ละครสร้างสรรค์จึงเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีต่อเด็ก เพราะเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่อพัฒนาการโดยตรง และมีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำด้วยตนเองจากการเล่นที่เหมาะสมกับวัย

2. พัฒนาการของเด็กในเชิงสร้างสรรค์

เด็กเป็นวัยที่กำลังเฟลิดเฟลิมกับการเรียนรู้เรื่องความสามารถของตนเองพร้อมไปกับการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม อยากรู้ อยากเห็น ช่างซักช่างถาม โดยเด็กจะสงสัยได้ทุกเรื่องและถามได้ตลอดเวลาไม่สิ้นสุด ชอบสำรวจ รื้อค้น เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก ชอบอิสระ บางครั้งพูดหรือเล่นคนเดียว ชอบฟังนิทาน ตูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ที่มีเรื่องราวตื่นเต้น มหัศจรรย์ผจญภัย สามารถจำสิ่งของหรือบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องรวมทั้งชอบสังเกต จดจำเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละครในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือบุคคลต่าง ๆ ดังนั้นการมีแบบอย่างที่ดีจึงจำเป็นมากต่อพฤติกรรมของเด็ก นอกจากนั้นเด็กในวัยนี้จะมีจินตนาการและมีความคิดสร้างสรรค์ ชอบแก้ปัญหาตามความคิดและวิธีการของตนเอง เข้าใจภาษาและเริ่มใช้ภาษาได้ดีขึ้น เข้าใจความหมายของคำใหม่ ๆ อ่านและเขียนได้ดีขึ้น ซึ่งการเจริญงอกงามทางสติปัญญาของเด็กสามารถสังเกตได้จากลักษณะพฤติกรรมในการเล่นของเด็ก เด็กมีการแสดงออกและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งชอบการทดลอง การสัมผัส การเล่น ชอบซักถาม ตั้งข้อสังเกต และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้แต่การเรียนรู้ที่จำกัดในช่วงวัยอาจทำให้สนใจได้แค่ 15 นาที แต่ถ้าเด็กชื่นชอบหรือสนุกไปกับกิจกรรมจะมีความสนใจได้ถึง 30 – 60 นาที เด็กชอบแสดงออกด้วยการเล่นบทบาทสมมติ การเล่านิทาน การใช้คำพูด ผ่านจินตนาการ (วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2544, น. 84) การใช้จินตนาการและฝึกประสาทสัมผัสทั้ง 5 เวลาที่เด็กเล่นสมมติ พวกเขาได้ก้าวเข้าไปอยู่ในโลกแห่งจินตนาการที่พวกเขาเป็นผู้เขียนบท เพราะว่าการเล่นสมมตินั้นมักจะใช้การพูดแทนตัวละครและพวกเขาก็ยังเป็นผู้กำกับเองอีกด้วย จากกิจกรรมที่เด็กได้เล่น ไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่ากิจกรรมการเล่นที่เล่นอยู่คือการเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่ง

(ปารีชาติ จิงวิวัฒนาภรณ์, 2546, น. 31-35) ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่าการเล่นผ่านบทบาทสมมตินั้นมีประโยชน์อย่างสูง สามารถสอดแทรกความรู้เพิ่มเข้าไปเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการสอน เนื่องจากในเวลาที่ได้เล่นได้เล่นบทบาทสมมตินั้น เด็กได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นและยังได้ใช้จินตนาการ จึงทำให้เด็กมีความสุขและความเพลิดเพลินกับการทำกิจกรรมได้นานมากขึ้น ผู้เขียนคิดว่าละครสร้างสรรค์เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อกระบวนการการเรียนรู้มากที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เปิดให้เด็กได้มีอิสระในการใช้จินตนาการ การคิด หรือการแก้ปัญหา สามารถลองผิดลองถูกได้อย่างเต็มที่ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะแสดงออกมาตามธรรมชาติผ่านการเล่นของตนเองด้วยกิจกรรมที่ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้นานขึ้นผ่านกิจกรรมละครสร้างสรรค์นั่นเอง

3. ละครสร้างสรรค์คือรูปแบบการเรียนรู้

ละครสร้างสรรค์เป็นรูปแบบของการเล่นสมมติที่ผ่านกระบวนการจัดเตรียมข้อมูลและวางแผนการเล่นให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถับประโยชน์สูงสุดจากการเล่น โดยที่ยังรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติของการเล่นเอาไว้เป็นอย่างดี การเล่นละครสร้างสรรค์นั้นจะต้องเล่นในสถานที่ที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกปลอดภัย ไม่เครียด ไม่กังวล และสามารถแสดงออกภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกันอย่างเสรี โดยมุ่งประโยชน์ไปที่พัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นเป็นการเล่นบทบาทสมมติในแบบที่ไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดงแต่กลับมีผู้ร่วมกิจกรรมแทนที่จะมีผู้กำกับการแสดงแต่กลับมีผู้นำกิจกรรมที่ช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการทั้งหมด

แม้ว่ากิจกรรมบางอย่างที่ใช้ในละครสร้างสรรค์ อาจมีส่วนคล้ายกับการฝึกหัดสำหรับนักแสดงอยู่บ้าง แต่จุดมุ่งหมายของละครสร้างสรรค์กลับไม่ได้เป็นไปเพื่อฝึกให้ผู้ร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดง เทคนิคที่ใช้ในละครสร้างสรรค์นั้นเป็นเทคนิคที่เกิดจากการใช้ธรรมชาติที่อยู่ภายในความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง ดังนั้นหากผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเข้าใจในธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดีก็จะสามารถใช้เทคนิคและวิธีการของละครสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายกลุ่ม แม้ว่าเราจะพบเห็นการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเด็กและวัยรุ่นเป็นหลัก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่ากิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นเหมาะสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในแบบของละครสร้างสรรค์เหมาะสมกับมนุษย์ทุกเพศและทุกวัย เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทักษะทุกด้าน การสื่อสารด้วยภาษาทั้งการฟังและการพูด การใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา การใช้ทักษะสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้ความรู้สึกและจินตนาการในการทำความเข้าใจกับความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม

ภาพที่ 1 การเปิดประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในกิจกรรมละครสร้างสรรค์
(โกมล ศรีทองสุข, ประเทศไทย, 2562)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างละครสร้างสรรค์กับการเรียนรู้

ในขณะที่การแสดงบทบาทสมมติในการเล่นของเด็ก เด็กโดยทั่วไปนั้นเป็นไปแบบไร้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนเป็นการเล่นแบบเสรีตามใจชอบจึงเป็นเรื่องปกติที่เด็ก ๆ จะเปลี่ยนการเล่นแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งหรือบางครั้งก็ดูเหมือนว่าเด็ก ๆ เล่นเรื่องเดิม ๆ ซ้ำ ๆ กันแต่ไม่มีการดำเนินเรื่องที่ชัดเจน บ่อยครั้งที่การเล่นสมมติเป็นเพียงกิจกรรมสมมติที่เลียนแบบสิ่งที่พวกเขาได้พบเห็นในชีวิตประจำวันแต่ไม่มีการพัฒนาในเชิงเนื้อเรื่องเนื้อหาหรือตัวละคร ดังนั้นหากผู้ใหญ่สามารถที่จะจัดประสบการณ์ในการเล่นสมมติของเด็กให้กลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ก็นับได้ว่าผู้ใหญ่ช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาด้วยตัวของเขาเอง ละครสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ใช้เรื่องหรือนิทานเป็นจุดเริ่มสำหรับการแสดง เพราะในเรื่องที่ดีนั้นจะต้องมีโครงสร้าง การดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งช่วยเป็นกรอบให้การแสดงมีทิศทาง ผู้นำกิจกรรมจะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำการสำรวจข้อมูล ตั้งคำถาม และแสวงหาคำตอบ ทดลองสมมติฐานด้วยประสบการณ์ จนกว่าจะพบคำตอบที่เชื่อมโยงกับความเข้าใจและชีวิต ซึ่งในแต่ละครั้งที่มีการเล่นละครสร้างสรรค์นั้น หมายถึง การได้ทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ ปัญหา ความคิดและการแสดงออกของตัวละครอย่างลึกซึ้งมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามละครสร้างสรรค์ยังคงมีจุดมุ่งหมายที่การพัฒนาศักยภาพ

และการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผลงานละคร กระบวนการทั้งหมดส่งเสริมให้เด็กได้เกิดการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ได้ฝึกการเคลื่อนไหวและการใช้จินตนาการอย่างสร้างสรรค์ ได้เรียนรู้ในการใช้ทำใบเพื่อการสื่อสาร กระบวนการนี้ยังกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ ส่งผลให้มีความอยากเรียนรู้กับกิจกรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเด็กยังเกิดความตระหนักเกิดความเข้าใจในตนเอง อีกทั้งยังได้รับความรู้จากบทเรียนที่ถูกสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมผ่านการเล่นซึ่งเป็นสื่อกลางในการช่วยให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ผ่านละครนั้นดีกว่าการใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ เพราะเด็กจะได้รับความรู้จากการเล่นละครสร้างสรรค์โดยตรงด้วยการลงมือทำด้วยตนเอง เด็กต้องวางแผนว่าจะเล่นเรื่องเกี่ยวกับอะไร จะต้องใช้อะไร และจะเล่นอย่างไรนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นจินตนาการของพวกเขาอย่างขะมักเขม้น และบ่อยครั้งที่เด็กก็เปลี่ยนการเล่นจากประเภทหนึ่งไปสู่ประเภทหนึ่ง หรือเปลี่ยนความสนใจไปเรื่อย ๆ เด็กสร้างโลกสมมติส่วนตัวขึ้นมาเพื่อที่จะปรับตัวในชีวิตจริงให้ได้ในโลกแห่งจินตนาการใบนี้ (ปาริชาติ จิงวิวัฒนาภรณ์, 2546, น. 31-35) เด็กพยายามจะหาวิธีแก้ไขปัญหาวางอย่างที่ว่าตัวเองยังไม่สามารถเข้าใจได้ในชีวิตจริง

5. การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

เด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของการฝึกฝนความสามารถพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวในการศึกษาอย่างมีระบบต่อไป ความสามารถพื้นฐานที่ควรจะมีการส่งเสริมพัฒนาการ เช่น ความสามารถในการใช้ภาษา ความสามารถในการฝึกฝนประสาทสัมผัสทั้งห้า การฝึกการรู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม รวมถึงการให้ประสบการณ์ในการสร้างความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ตลอดจนการฝึกความรับผิดชอบ ต่อสังคมหรือกลุ่มเพื่อน การรู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตาม การรู้จักการให้และการรับ ตลอดจนการรู้จักการปฏิบัติตนในการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในวัยนี้อาจทำได้ทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน เช่น ในการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ นับเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กในวัยนี้ พ่อแม่ที่เข้าใจพฤติกรรมของเด็ก ให้ความอบอุ่น ให้โอกาสเด็กในการค้นหาสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม รวมทั้งให้ความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กอย่างถูกต้อง นับเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็ก ส่วนทางโรงเรียนนั้น ควรจะจัดหาประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก เพื่อฝึกความสามารถพื้นฐานต่าง ๆ ของเด็กให้มีพัฒนาการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งควรให้โอกาสเด็กในการฝึกเข้าสังคมรอบ ๆ ตัวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ บุคลิกภาพของครูนับเป็นสิ่งสำคัญและจะมีอิทธิพลต่อเด็กวัยนี้เป็นอย่างมาก เพราะครูจะเป็นบุคคลแรกที่เด็กเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ครูควรเป็นบุคคลที่สามารถให้ความอบอุ่นและเข้าใจความรู้สึกของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็มีความอบอุ่นที่จะให้กับเด็ก สุขภาพ และสนับสนุนส่งเสริมการทำกิจกรรมของเด็ก แต่ในขณะเดียวกันก็ควรรู้จักการวางกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก บุคลิกภาพของครูสำหรับเด็กปฐมวัยจึงนับเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อสังคมภายนอกที่เด็ก

เพิ่งพบ นอกจากนั้นโรงเรียนที่มีครูที่เหมาะสมกับเด็กยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีให้กับเด็กให้เป็นเด็กรักโรงเรียน หรือสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของเด็ก ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนต่อไปในอนาคต การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยนี้ เราจึงสามารถทำได้ทั้งที่บ้านและทางโรงเรียนควบคู่ไปด้วยกัน การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเราอาจส่งเสริมเป็นด้านใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

5.1 การส่งเสริมการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การเคลื่อนไหวของเด็กวัยนี้ จะมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นทั้งการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่และการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อย่อย ซึ่งการส่งเสริมการเคลื่อนไหวทั้ง 2 ชนิดนี้อาจจัดทำขึ้นโดยการจัดกิจกรรมการเล่นในลักษณะต่าง ๆ กิจกรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่ (กล้ามเนื้อตามแขน ขา) เช่น การวิ่งกลางแจ้ง การปีนป่าย การกระโดดขาเดียว การกระโดดในลักษณะอื่น ๆ เช่น การกระโดดคบ การเดินระบำเข้าจังหวะ ซึ่งเด็กวัย 3-4 ขวบ ชอบทำกิจกรรมเพื่อทดสอบการควบคุมกล้ามเนื้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทรงตัว เช่น การเดินบน กระดานแผ่นเดียว การเดินในที่แคบ ๆ การกระโดด ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมกล้ามเนื้อย่อย (กล้ามเนื้อนิ้วมือ) ควรจะมีการส่งเสริมเช่นกัน โดยการจัดกิจกรรมฝึกหัดกล้ามเนื้อย่อย เช่น การหยิบจับสิ่งเล็ก ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์พืช การฝึกหัดการระบายสี การร้อยลูกปัด การตอกตะปู หรือการตี ตี หรือเคาะเครื่องดนตรี เป็นต้น การส่งเสริมพัฒนาการการเคลื่อนไหวของเด็กนับเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเด็กในวัยนี้จะมีการฝึกฝน การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยฝึกฝนให้เด็กมีความสามารถในการประสานงานของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

5.2 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การสร้างมโนภาพในเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีพัฒนาการในด้านความคิดสร้างสรรค์และการสร้างมโนภาพสูงในวัยนี้อาจจัดทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้โดยเฉพาะการเล่นบางชนิดสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านนี้ได้เป็นอย่างดี เช่น การเล่นประเภทต่อเสริม หรือกิจกรรมทางศิลปะอื่น ๆ เช่น การต่อเติมรูปภาพ การติดประเศขี้สัตว์ ตามความคิดของเด็ก นอกจากนี้ การเล่นสิ่งของที่มาจากธรรมชาติ เช่น น้ำ ดินเหนียว ทราย ก็สามารถช่วยส่งเสริมทางความคิดสร้างสรรค์และการสร้างมโนภาพได้อีกด้วย ผู้ปกครองหรือครูควรให้ความเป็นอิสระ ให้เด็กสามารถคิดได้ด้วยตนเองมีอิสระในการเล่นสิ่งที่เด็กต้องการ การเล่นเกมสมมติควรได้รับการส่งเสริม เพราะการเล่นเกมนสมมติ นอกจากจะช่วยให้เด็กใช้เป็นทางระบายออกของอารมณ์แล้ว ยังช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย สติปัญญา และสังคมอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากในขณะที่ เด็กเล่นเกมสมมติเด็กมักจะนึกสมมติให้ตนอยู่ในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งซึ่งเป็นการฝึกหัดความชำนาญ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ฯลฯ ผู้ปกครองหรือครูควรใช้เวลาเด็กเล่นในลักษณะที่เด็กต้องการ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเป็นตัวของตัวเองในการเล่นและหากิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นพัฒนาการความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ และการสร้างมโนภาพของเด็กในวัยนี้ เพื่อให้พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่

5.3 การส่งเสริมเพื่อฝึกหน้าที่ความรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน เด็กปฐมวัยเป็นวัยของการเรียนรู้หน้าที่ความรับผิดชอบ และการฝึกหัดการช่วยตัวเองในชีวิตประจำวัน การให้โอกาสเด็กทำอะไรด้วยตนเอง จะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้ได้เป็นอย่างดี การให้โอกาสเด็กในการรับผิดชอบงานบางอย่างเล็กน้อย ๆ จะช่วยเป็นการฝึกนิสัยความรับผิดชอบต่อเด็ก เช่น การให้เด็กดูแลต้นไม้บางต้นหรือการให้เด็กรับผิดชอบต่อหน้าที่ในบ้านอย่างง่าย ๆ เป็นต้น

5.4 ส่งเสริมการเข้าสังคมภายนอก เด็กปฐมวัยจะเป็นวัยของการเรียนรู้สังคมภายนอกบ้าน เช่น การอยู่ร่วมกับเพื่อนหรือครู การเรียนรู้หน้าที่ทางเพศของเด็ก ในลักษณะของการส่งเสริมการเข้าสังคมกับเด็กควรมีการจัดกิจกรรมให้เด็กรู้จักการเล่นด้วยกันอย่างถูกต้อง เช่น การสอนให้รู้จักการให้และการรับ การเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ตลอดจนสอนให้รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เด็กอยู่กับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างถูกต้องมากขึ้น พฤติกรรมการเข้าสังคมของเด็กจะถูกเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับจากสังคมภายนอก การให้โอกาสเด็กในการเข้าสังคมกับบุคคลอื่น และการชี้แนะพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับและไม่ยอมรับให้กับเด็กปฐมวัย จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการการเข้าสังคมของเด็กในวัยนี้

5.5 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กปฐมวัยจะมีการฝึกฝนพัฒนาการทางภาษาอย่างเห็นได้ชัด พัฒนาการทางด้านภาษานี้จะพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่เด็กอยู่ในวัยทารก เด็กสามารถจะพูดได้ถูกหลักไวยากรณ์ประมาณอายุ 2-3 ขวบ นั่นก็คือ การพูดภาษาจะเริ่มเป็นประโยคอย่างสมบูรณ์ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านนี้อาจจะทำได้โดยการให้โอกาสเด็กในการพูดภาษาหรือเข้าใจภาษา เช่น การเล่านิทานแล้วถามเรื่องราวกับเด็กเพื่อให้เด็กพูดและดูความเข้าใจภาษาของเด็ก หรือการพูดคุยกับเด็กเพื่อให้เด็กฝึกหัดการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ตลอดจนการบอกคำศัพท์ที่เด็กยังไม่รู้และการฝึกเด็กเล่านิทานให้เพื่อนฟังหน้าชั้น เป็นต้น เด็กวัยนี้จะมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ถูกต้องมากขึ้นเนื่องจากการฝึกฝน การจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กใช้ภาษาในการพูดหรือใช้ความสามารถในการฟังและเข้าใจภาษา นับเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้

6. ละครสร้างสรรค์พัฒนาเด็ก

ละครสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและปัญญาของเด็ก พัฒนาการแสดงออก ละครสร้างสรรค์ช่วยส่งเสริมด้านการสื่อสาร เช่น ต้องการสื่อสารออกมาเป็นคนดี คนร้าย เด็กก็ต้องเกิดกระบวนการคิดและปฏิบัติออกมาให้เกิดภาพ พัฒนาการแสดงออกในด้านภาษา เช่น การพูดสื่อความหมายอย่างไรให้ผู้อื่นเข้าใจ พัฒนาการแสดงออกทางด้านอารมณ์ อารมณ์ของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจตัวละคร ตัวละครตัวใดเป็นตัวดีหรือร้ายอย่างไร ฉะนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะทางอารมณ์ในทางที่ดี ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือแสดงได้ทุกบทบาทและสถานการณ์ สร้างอารมณ์ที่มีทั้งดีและร้าย พัฒนา

ทางการแสดงออกในทางสังคม การทำตัวให้เป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ถือว่าเป็นความจำเป็นยิ่งในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ทั้งนี้ ละครสร้างสรรค์นั้นจะต้องสวมบทบาท การแสดง และต้องมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ละครสร้างสรรค์จะส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงเพื่อพัฒนาตนเอง และยังช่วยให้ปรับตัวในชีวิตจริงมากขึ้น ละครสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาพฤติกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการแสดงออกของเด็ก การที่ฝึกให้เด็กได้แสดงออกโดยใช้ความคิด จะทำให้เด็กได้พัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะทำให้เด็กไม่เบื่อง่าย เกิดจินตนาการ ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง (ภรณี คุรุรัตน์, 2526, น. 21) ด้านทักษะการใช้ภาษาดีขึ้น มีการปรับตัวได้ดี กระตุ้นให้เกิดความคิด จินตนาการในลักษณะที่สร้างสรรค์ ด้วยที่กล่าวมาทั้งหมดผู้เขียนเห็นว่า ละครสร้างสรรค์จะส่งผลต่อพัฒนาการเด็กได้ดีมากยิ่งขึ้น ถ้าเด็กได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือทำด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการเผชิญปัญหาจากกิจกรรม และเรียนรู้ถึงการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองจากกิจกรรมที่ถูกจัดสรรเอาไว้ เนื่องจากกิจกรรมที่ถูกจัดสรรขึ้นนี้เน้นผู้เรียนรู้เป็นหลัก และยังจัดสรรขึ้นให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนรู้ จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง อีกทั้งผู้เรียนยังมีความสุขสนุกสนานและเพลิดเพลินกับการจัดการปัญหาด้วยตนเองที่ไม่มีผิดไม่มีถูก ทำให้เด็กกล้าที่จะแก้ปัญหาด้วยประสบการณ์และการคิดด้วยตนเองอย่างแท้จริง

ภาพที่ 2 กลุ่มเด็ก ๆ กำลังใช้จินตนาการในกิจกรรมละครสร้างสรรค์
(โกมล ศรีทองสุข, ประเทศไทย, 2562)

7. ประโยชน์ของละครสร้างสรรค์

ละครสร้างสรรค์มีคุณประโยชน์มากมายและละครสร้างสรรค์ยังเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาคนให้สมบูรณ์ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสพัฒนาด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา เรียนรู้ที่จะคิดและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ละครสร้างสรรค์ทำให้ผู้เรียนรู้มีความสุข มีความเพลิดเพลิน ได้ฝึกการใช้จินตนาการ ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังฝึกการคิดและเรียนรู้การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ช่วยพัฒนามนุษย์ในด้านความสามารถหรือปัญญาครบทั้ง 8 ด้านที่ช่วยพัฒนาคนให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือยังคงธรรมชาติของการเล่นของเด็กเอาไว้ โดยไม่เป็นการยึดเยียดความรู้มากเกินไป ไม่บังคับ ไม่ฝืน แต่เป็นการสนุกสนานกับกิจกรรมร่วมกัน ละครสร้างสรรค์ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การใช้จินตนาการ ช่วยให้การเรียนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินและผ่อนคลาย ช่วยให้จดจำเนื้อหาที่เรียนได้จากความเข้าใจและลงมือทำด้วยตนเอง ช่วยกระตุ้นความคิด และมีการฝึกการแสดงออกทางความคิด และเด็กได้รู้จักเชื่อมโยงความคิด ความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่เพิ่มเข้าไป ทำให้มีความกล้าแสดงออก นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เกิดความสามัคคีกับผู้อื่น และรู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นและทำงานกับผู้อื่นได้ดีมากยิ่งขึ้น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผลและยังเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองตลอดเวลา เด็กจะรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย มีการคิดและมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถพูดคุย สื่อสาร อธิบายออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ด้วยการทำกิจกรรม ละครสร้างสรรค์ที่ต้องทำเป็นกลุ่มส่งผลให้เด็กรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรับรู้ประสบการณ์จากแง่ต่าง ๆ ทั้งในมุมมองของตนเองและผู้อื่น ละครสร้างสรรค์มีคุณูปการมากมายเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาคนให้สมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสามารถหรือปัญญาของมนุษย์ครบทั้ง 8 ด้าน มีความสอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการศึกษาของชาติ (ปารีชาติ จิงวิวัฒนาภรณ์, 2550, น. 23) ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสพัฒนาทั้งจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา เรียนรู้ที่จะคิดและแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดทักษะการฟังตนเองและสามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ (ฉวีวรรณ กินาวงค์, 2524, น. 44) เด็กรู้จักใช้ภาษาให้เป็นประโยชน์ และเป็นการปรับปรุงทักษะทางภาษา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมทักษะบางประการ เช่น ทักษะในการฟัง ทักษะในการพูด ทักษะในการแสดง และอื่น ๆ

8. บทสรุป

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของการฝึกฝนความสามารถพื้นฐานในด้านต่าง ๆ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในวัยนี้สามารถทำได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียน อาจไม่ใช่แค่เพียง บิดา มารดา หรือผู้ใกล้ชิดเพียงเท่านั้น แต่ครูและสถานศึกษาเองก็มีความสำคัญไม่แพ้กันที่จะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างเสริมพัฒนาการ

ของเด็ก เพราะสถานศึกษานอกจากเป็นสถานที่ให้ความรู้แล้วยังเป็นสถานที่แรก นอกจากที่บ้านที่เด็กได้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเอง เรียนรู้ ฝึกฝนความสามารถพื้นฐานรวมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกที่นอกเหนือจากบิดา มารดาหรือญาติพี่น้อง ฉะนั้นครูและสถานศึกษาควรที่จะจัดหากิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการ ประสบการณ์และความสามารถพื้นฐานให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่มีข้อจำกัดตายตัว แต่เน้นออกแบบกิจกรรมและมุ่งเน้นผลลัพธ์ คือ ให้ผู้เข้าร่วมได้ประโยชน์สูงสุด คือ รูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้การเล่นบทบาทสมมติของเด็กเป็นหลัก กล่าวได้ง่าย ๆ คือ เด็กสร้างโลกหรือบทบาทสมมติขึ้นมาเพื่อที่จะปรับตัวในชีวิตจริงให้ได้ในโลกแห่งจินตนาการและหาวิธีการแก้ไขปัญหาบางอย่างที่ตัวเองยังไม่สามารถเข้าใจได้ในชีวิตจริง ผู้จัดกิจกรรมจึงต้องคิดกระบวนการ มีการจัดเตรียมข้อมูลและวางแผนการเล่นให้เหมาะสมกับวัยและที่สำคัญคือยังคงรักษารูขี้นกของการเล่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะละสร้างสรรค์เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นการเล่นบทบาทสมมติในแบบที่ไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดงแต่กลับมีผู้ร่วมกิจกรรมนั่นคือ เด็ก แทนที่จะมีผู้กำกับแต่กลับมีผู้นำกิจกรรมนั่นก็คือผู้ปกครองหรือครู ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการทั้งหมด ซึ่งเทคนิคที่ใช้ในละครสร้างสรรค์เป็นเทคนิคที่เกิดจากการใช้ธรรมชาติที่อยู่ภายใต้ความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง เป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทักษะทุกด้าน การสื่อสารด้วยภาษา ทั้งการฟังและการพูด การใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา การใช้ทักษะสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้ความรู้สึกและจินตนาการในการทำความเข้าใจกับความรู้นิวที่เชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม และยิ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ ใช้จินตนาการ ช่วยให้การเรียนเกิดความสนุก เพลิดเพลิน และมีความผ่อนคลาย

จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นมีคุณูปการมากมาย เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาคนให้สมบูรณ์ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งผลถึงพัฒนาการของเด็กแบบองค์รวม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาปัญญาของเด็กให้ห่างไกลไปพร้อมกัน

9. รายการอ้างอิง

ฉวีวรรณ กินวงศ์. (2524). *การละครสำหรับครูประถม*. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.

ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์. (2546). *ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์. (2550). *เอกสารประกอบการสอนวิชา PA314 กระบวนการเรียนรู้แนวทางเลือก*.

กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภรณ์ คุรุรัตน์. (2526). *ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก สื่อการแสดงสำหรับการพัฒนาเด็ก*. กรุงเทพมหานคร:

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วาโร เฟ็งสวัสดิ์. (2544). *การวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.